

Ansøgning

Projekttitle

Potentialekort til helhedsorienteret arealforvaltning.

Resumé

Teknologirådet påpegede i 2017, at der var planer for 140 % af Danmarks areal. Der er nu endnu flere interesser: CO2, klima, vedvarende energi, grundvandsbeskyttelse, vandmiljø, natur, friluftsliv, by- og erhvervsudvikling, grøn trepart mm.

Som plan- og forvaltningsmyndighed spiller kommunerne en vigtig rolle ift. den store arealkabale - i dialog og sammenspil med en bred skare af interesser fra myndigheder til borgere. Dette projekt klæder kommunerne på til gennem dataunderstøttelse at vise arealsynergier samt at skabe en platform for dialog i målet om at skabe en bæredygtig udvikling.

Kort projektbeskrivelse

Dataunderstøttede og eksempeldannende arealanalyser kan vise arealsynergier og dermed være et vigtigt redskab til at håndtere flere hensyn på de samme arealer. Gode data kan derved skabe synergi og helhedstækning i arealanvendelser – så der skabes plads til mere og bedre sammenhængende natur.

Dataunderstøttede arealanalyser kræver data og opsætning af analyser ("potentialekort"), som kan danne baggrund for de politikker, dialoger og i sidste ende arealplaner, der skal sikre en multifunktionel og bæredygtig arealudvikling.

Potentialekort kan skabe basis for den lokale forankring og det afgørende tværgående samarbejde – ml. civilsamfund, private lodsejere og kommuner.

Projektet har fokus på:

- God udnyttelse af fællesoffentlige data og udstillingsplatforme som grundlag for gode arealanalyser (potentialekort)
- Opstilling af de mest efterspurgte potentialekort for at understøtte de tværgående dialoger og lokale beslutningsprocesser
- God facilitering og vidensdeling om data og potentialekort for at understøtte den lokale forankring af viden.

Projektets grundlag er det langsigtede mål om, at Danmark udvikles på en bæredygtig måde med synergi mellem flere arealanvendelser.

Uddybende projektbeskrivelse

Dato: 26. juni 2024

Sags ID: SAG-2024-02393
Dok. ID: 3473190

E-mail: LIHV@kl.dk
Direkte: 3370 3711

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk
Side 1 af 8

Indledning

Danmark står foran en omfattende transformation af det åbne land. I det nuværende regeringsgrundlag er der fokus på nye arealbehov: 250.000 ha til skovrejsning og 200.000 ha til grundvandsbeskyttelse. Med Grøn Trepert er der aftalt udtagning af 140.000 ha lavbundsarealer og etablering af 250.000 ha skov. Dertil kommer arealbehov til vedvarende energi, ny natur osv.

Teknologirådet påpegede allerede i 2017, at der var planer for 140 % af Danmarks areal. Der er nu endnu flere interesser: CO2, klima, vedvarende energi, grundvandsbeskyttelse, vand/natur, friluftsliv, by- og erhvervsudvikling, grøn trepart mm.

For at håndtere denne arealkamp og -kabale er der behov for flere tiltag. På overordnet niveau kan de sammenfattes i to tiltag:

1. De enkelte arealer skal kunne håndtere flere hensyn på samme tid
2. Arealpuslespillet skal lægges på ny, så arealanvendelse, -ejerskab og -sammenhæng gentænkes mhp. at genskabe en bæredygtig resourceforvaltning.

Implementering af Grøn Trepert rummer store muligheder for at sikre begge dele. Men Grøn Trepert har i første omgang primært fokus på etablering af lavbundsarealer, vådområder og skove. Både bedre biodiversitet og grundvandsbeskyttelse er meget lokalitetsbestemte indsatser, der kun i begrænset omfang er tænkt ind i Grøn Trepert – men tidligt bør tænkes ind i den samlede arealindsats, også set i lyset af EU's nye naturgenopretningslov. Dertil kommer øvrige arealindsatser, som fx friluftsliv, klimatilpasning, landdistriktsudvikling osv.

Det er derfor helt afgørende, at der så tidligt som muligt etableres tværkommunale potentialekort, der kan fungere som åbne og demokratiske redskaber til den enorme arealtransformation, som Danmark står overfor. Ellers risikerer vi, at også arealomlægningen baserer sig på de siloperspektiver, der i for lang tid har fastlåst Danmarks arealudvikling. Det næste årtis arealomlægning skal gerne blive en folkesag, hvor bedre natur og vandmiljø går hånd i hånd med bedre vilkår for det gode liv.

Ad 1) Dataanalyse kan vise arealsynergier

For at håndtere flere hensyn på de samme arealer er der som minimum behov for arealanalyser af de nuværende og potentielle nye anvendelser:

- 1A. Via eksisterende kvantitative dataanalyser (top-down). Pt. er de kvantitative data imidlertid spredt på mange forskellige fagdomæner.
- 1B. Via lokale potentialeanalyser baseret på de lokale stedbundne bindinger og muligheder, som analyseres og vægtes ud fra lokale politikker og ønsker.

Der er altså for det første behov for at sammenstille relevante geodata. For det andet er der behov for at indgå i en dialog med relevante lokale parter. I langt de fleste tilfælde vil der være behov for tværkommunale analyser – baseret på helhedsorienterede potentiale kort. På den måde kan der skabes grobund for konstruktive dialoger om fremtidsbilleder for Danmarks forskellige landsdele og lokalområder.

Dato: 26. juni 2024

Sags ID: SAG-2024-02393
Dok. ID: 3473190

E-mail: LIHV@kl.dk
Direkte: 3370 3711

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk
Side 2 af 8

Ad 2) Samarbejde kan skabe arealkabler

For at lægge arealpuslespillet på ny er der behov for tætte samarbejder mellem fx civilsamfund, lodsejere, forsyningsvirksomheder og kommuner:

- 2A. I nogle indsatser vil man kunne bygge på eksisterende samarbejder. Fx mellem et forsyningselskab og en kommune.
- 2B. I områder med mange og store arealinteresser vil der imidlertid være behov for nye innovative måder at samarbejde på, gennem kvalitative samtaler med kommuner, lodsejere og borgere (bottom-up). Pt. er niveauet for borgerønsker osv. meget uensartet.

Dato: 26. juni 2024

Sags ID: SAG-2024-02393
Dok. ID: 3473190

E-mail: LIHV@kl.dk
Direkte: 3370 3711

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk
Side 3 af 8

Projektets fokus

Dataunderstøttede arealanalyser kan vise arealsynergier og dermed være et af de vigtige redskaber i værktøjskassen ift. at håndtere flere hensyn på de samme arealer.

Dataunderstøttede arealanalyser kræver data og opsætning af analyser ("potentialekort"), som kan danne baggrund for de politikker, dialoger og i sidste ende arealplaner og evt. jordopkøb, der skal sikre en multifunktionel, helhedsorienteret og bæredygtig arealudvikling.

Som velkendt greb tages udgangspunkt i klassisk strategisk arealplanlægning. Men med den nye kontekst, hvor der er behov for, at arealer udnyttes i synergi mellem flere funktioner, bliver kortlægning og arealanalyse (potentialekortlægning) essentielt.

Figur 1. Illustration af processen frem mod en bæredygtig udvikling – med udgangspunkt i klassisk fysisk planlægning – men med en forbedring af beslutningsgrundlaget i form af en god kortlægning af bindinger og potentialer

Det første trin i metoden handler om at opstille de data, der tilsammen vil udgøre et godt 'grundkort' for planprocessen. I Datavejviseren, der er den officielle oversigt over, hvad der findes af fællesoffentlige data i Danmark, er der pt. beskrevet 3.160 datasæt (og denne liste er ikke fuldstændig endnu). Der er brug for en fælles indsats for at indkredse en bruttoliste over hvilke data, der er relevante for kommuner (og dermed også andre plan- og forvaltningsmyndigheder) i opgaven med at udvikle på Danmarks arealer.

Dato: 26. juni 2024

Sags ID: SAG-2024-02393
Dok. ID: 3473190

E-mail: LIHV@kl.dk
Direkte: 3370 3711

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk
Side 4 af 8

I næste trin tager kommunen og de tværkommunale VOS-samarbejder en diskussion af, hvilke visioner, strategier og målsætninger en fremtidig arealanvendelse skal baseres på. Det kan være grøn trepart, lokale udviklingsønsker og arbejdet generelt med CO2, klima, vedvarende energi, grundvandsbeskyttelse, vand og natur, friluftsliv, by- og erhvervsudvikling mm.

I processens tredje trin kan valget af datakilder forfines på baggrund af de valgte visioner og målsætninger og kombineres, så der kan findes potentialer for multifunktionelle arealanvendelser. Et eksempel på en grøn-blå indsats er at kigge på områder til skovrejsning, beskyttelse af drikkevand og landbundsgrunde, idet det er hensyn, der vil komplementere hinanden. I dag kan man godt, fx på <https://danmarksarealinformation.miljoportal.dk/> kombinere mange datasæt, men jo flere data, der vælges at vises på et kort, jo mere uoverskueligt bliver de mange farver på samme kort.

I fremstilling af et potentialekort sker der en geografisk analyse, hvor de forskellige interesser vægtes, og der kan evt. indlægges andre hensyn også (afstand til byer, afgrænsning til landzone osv.). Resultatet bliver et aggregeret kort, hvor resultatet, som illustreret i figur 1, bliver formidlet som et rødt/gult/grønt potentialekort i forhold til egnetheden af opfyldelse af de valgte indsatser.

I praksis vil processens fjerde trin være konsolidering af plan, fx gennem kommune- og sektorplaner, samt selve implementeringsprocessen, som kan indeholde mange elementer fra jordfordeling, til jordopkøb, tilskudssøgninger mm.

Projektet sigter ikke mod at (gen)opfinde nye data og visningsmetoder. Ved at bygge på eksisterende fællesoffentlige data og -værktøjer sigter projektet mod at skabe en fælles forståelse gennem eksempeldannelse af udnyttelse af den eksisterende infrastruktur til at sammensætte det fornødne datagrundlag og efterspurgte potentialekortlægninger. Myndigheder skal kunne anvende og udnytte data og potentialekortlægninger i egne eksisterende geografiske informationssystemer (GIS).

Den lokale forankring og det tværgående samarbejde kræver en god forståelse for skabelse og vedligeholdelse af gode data samt opsætning af potentialekort, så kompleksiteten fjernes fra den enkelte myndighed, hvorved myndighederne får bedre mulighed for at træffe beslutninger på et oplyst og dataunderstøttet grundlag. Kort sagt: Et fælles løft af kompetencer og en bedre udnyttelse af ressourcerne.

Projektet har et stærk setup ift. viden og forankring:

KL Bidrager med kontakten til det samlede kommunale netværk og dermed adgang til vidensdeling til alle 98 kommuner. KL har faglig ekspertise ift. planlægning og arealforvaltning, og ikke mindst ift. viden om offentlige data og deres anvendelse. Også hvis der er brug for at skabe nye datasæt i den fælleskommunale og fællesoffentlige ramme. KL er også med i flere store datasamarbejder.

Dato: 26. juni 2024

Sags ID: SAG-2024-02393
Dok. ID: 3473190E-mail: LIHV@kl.dk
Direkte: 3370 3711Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København Swww.kl.dk
Side 5 af 8Danmarks Miljøportal
(DMP)

Udstiller i dag arealbundne data på en fællesoffentlig platform (Danmarks Arealinformation). Som del af projektet vil Miljøportalen understøtte let adgang til såvel data (eksisterende løsning suppleret med evt. nye relevante datasæt) som potentialekortlægning (ny løsning/prototype, hvor der let adgang til selv at kombinere datasæt og udforme potentialekort),

Ekspertes

Både KL og DMP har et stort netværk i forskerverdenen ift. arealdata. Forskerne vil blive inddraget undervejs – også i relation til den dynamiske udvikling, der pt. er indenfor de respektive felter. Ligeledes vil fagstyrelser og øvrige eksperter i fx Concito blive inddraget, evt. med honorering.

Projektet vil bestå af følgende konkrete (del)produkter:

1. Bruttokatalog over relevante data

KL og Danmarks Miljøportal har allerede i dag en stærk viden om, hvilke fællesoffentlige data, der findes, og som vil være relevante som en del af en bruttopulje for kommunernes arbejde ift. at planlægge for den fremtidige arealanvendelse.

Bruttolisten kvalificeres i samspil med en brugergruppe blandt udvalgte kommuner (10-12 repræsentative kommuner med forskellige profiler – by/land, stor/lille, øst/vest mm.)

Bruttokataloget præsenteres som en samlet oversigt over relevante datasæt (både som et samlet, læsbart dokument (pdf, excel eller lignende) og som online formidling understøttet gennem Danmarks Miljøportal/Arealinformation.

Bruttokataloget er den helt afgørende basis for at kunne værdisætte de respektive potentielle arealanvendelser – både hver for sig og samlet.

2. Vurdering af kvaliteten af eksisterende data og behovet for nye data

KL og Danmarks Miljøportal skanner bruttolisten ift. datakvalitet. Vurderingen baseres på metadata, dataanalyser og viden om data generelt. Vurderingen kan dels bruges til at sige noget om, hvor anvendelige data er, men det kan også bruges i en fremtidig proces ift. indsatser for at forbedre data.

Denne leverance vil også rumme en afklaring af behovet for nye data. Behovsafklaring sker ligeledes gennem dialog med 10-12 repræsentative kommuner med forskellige profiler (by/land, stor/lille, øst/vest mm.). Et af de datasæt, vi formoder vil blive efterlyst, er et kort over ejerforhold ('offentligt ejet' (opdelt i kommunejet og eget af styrelser), 'privat ejet' og 'ejet af fonde og foreninger'). Kortet er i dag svært at sammenstille ud fra tilgængelige data, men meget nødvendigt, fx ift. jordopkøb og jordfordeling, men generelt også ift. adgang til naturen.

Vurderingen leveres som et samlet, læsbart dokument (pdf, suppleret med kortudsnit i print).

3. Katalog over potentialeanalyser

Der vrimer allerede med diverse kort, der hævder at vide, hvor diverse (ofte sektoropdelte) udviklinger skal ske. I projektet opstilles en række prototyper for potentialekort, som vil udgøre en god basisliste over de arealanvendelser, der enten er oplagte (med gode synergier) eller nye/interessante (som ofte ikke samtænkes).

Opstilling af potentialekort sker ligeledes gennem dialog med 10-12 repræsentative kommuner med forskellige profiler (by/land, stor/lille, øst/vest mm.).

4. Prototype på online visning af datakataloger og potentialekort

Grundtanken i projektet er at arbejde med vidensdeling og udnytte, at kommunerne kan anvende og udnytte data og potentialekort i egne systemer, især geografiske informationssystemer (GIS).

Af erfaring ved vi, at kommunerne ofte også efterspørger en let online adgang, hvor kommunen kan tilgå data for hele landet, som supplement til de lokale løsninger. Som del af projektet vil Danmarks Miljøportal derfor understøtte let adgang til såvel data (eksisterende løsning suppleret med evt. nye relevante datasæt) som potentialekort-lægning (ny løsning/prototype med let adgang til selv at kombinere datasæt og udforme potentialekort).

5. Formidling, vidensdeling og kompetenceløft

For at sikre den lokale forankring, den fremtidige anvendelse og drift samt det generelle vidensløft er formidlingen i høj sæde i projektet. Danmarks Miljøportal vil være en kanal, som kommuner og andre myndigheder kender godt til formidling af projektets resultater.

En anden og vigtig kanal vil være et nyt forum, som oprettes i KL-regi. Forummet vil være for alle kommunale deltagere med interesse i at arbejde med dataunderstøttet arealforvaltning, så det kan være folk fra GIS, IT og alle de øvrige fag-fagligheder, der er involveret. Forum vil bestå af et online mødested med hjemmeside, dokumenter, online-dialoger og spørgsmål og svar. Dertil vil suppleres med en række webinarer og fysiske møder baseret på behovet blandt forummets deltagere.

Vi har i forbindelse med implementeringen af de fællesoffentlige grunddata kørt en lignende proces med succes med 213 kommunale deltagere.

Formidling

Målsætning

Den voldsomme efterspørgsel efter arealer presser beslutningsprocesserne og de bæredygtige valg. Målet med projektet er at opstille kagebøger og best-practices, som gør myndighederne i stand til lettere og bedre at implementere de kommende valg, der skal træffes ift. arealanvendelsen. Det vil sige en hjælp til selvhjælp.

Dato: 26. juni 2024

Sags ID: SAG-2024-02393
Dok. ID: 3473190

E-mail: LIHV@kl.dk
Direkte: 3370 3711

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk
Side 6 af 8

Konkret betyder det, at myndigheder får let adgang til nødvendige data, men også en bedre forståelse af anvendelsen af data til potentialekortlægning. Projektet sikrer dermed dels et kompetenceløft og et lokalt ejerskab. Projektet letter processer, og det omformer politikker til konkrete arealplaner. Endelig sikrer projektet, at der ikke opfindes en masse silo- og konsulentløsninger, som hverken er levedygtige i længden eller giver det nødvendige tværgående indblik og samarbejde.

Resultater

98 kommuner, der er bedre rustet til at træffe dataunderstøttede beslutninger ift. fremtidig, bæredygtig arealanvendelse.

Konkret vil der gennem projektet foreligge følgende produkter:

- Et bruttokatalog over relevante datasæt (både som et samlet, læsbart dokument (pdf, excel eller lignende) og som online formidling understøttet gennem Danmarks Miljøportal/Arealinformation.
- En vurdering af kvaliteten af eksisterende data og en kortlægning af evt. nye databehov (dokument, pdf). Det er vanskeligt på forhånd at vurdere, hvad det medfører af efterfølgende databearbejdning og datavask, men kortlægningen er essentiel, og nogle ting vil let kunne iværksættes på baggrund af projektets resultater, andre indsatser vil kræve ny finansiering.
- Et bruttokatalog over de mest eftersøgte og relevante potentialekortlægninger. Formidles både som samlet læsbart dokument (pdf) og som online-visninger på Danmarks Miljøportal/Arealinformation – se næste punkt.
- Udvikling og visning af en prototype for potentialekort på Danmarks Miljøportal/Arealinformation. I praksis vil bruttokatalog over data og potentialekortlægninger kunne anvendes i myndighedens egne, eksisterende systemer. Men erfaring viser, at det også er godt med hurtig, intuitiv og let adgang til online kort, der viser data nationalt.
- En stor del af projektet vil vedrøre formidling, vidensdeling og kompetenceløft. KL vil opbygge en hjemmeside og drive et netværk for interesserede myndigheder. Det er vigtigt med stor interaktion mellem myndigheder og projektet, både ift. afklaring af behov og ift. vidensdeling ift. data (anvendelse og vedligehold) samt opsætning af potentialeanalyser mm. Derfor bliver hjemmesiden central for vidensdeling, dialog (online og webinarer), adgang til spørgsmål og svar mm. Og vil i praksis fungerer i et tæt samspil med Danmarks Miljøportal/Arealinformation.

Indikatorer

- Adgang til relevante datasæt på Danmarks Miljøportal/Arealinformation
- Adgang til potentialekort på Danmarks Miljøportal/Arealinformation
- Opbygning af en fælleskommunale vidensplatform med tilhørende dialognetværk
- Antallet af involverede myndigheder/kommuner.

Forventede effekter

Ved projektafslutning

- At kommunerne erfarer sig hjulpet og bedre klædt på den foranstående implementering af diverse arealbundne indsatser indenfor

Dato: 26. juni 2024

Sags ID: SAG-2024-02393
Dok. ID: 3473190

E-mail: LIHV@kl.dk
Direkte: 3370 3711

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk
Side 7 af 8

CO2-binding, klimatilpasning, vedvarende energi, grundvandsbeskyttelse, vandmiljø, natur, friluftsliv, by- og erhvervsudvikling osv.

På længere sigt

- At Danmark udvikles på en bæredygtig måde med synergi mellem flere arealanvendelser.

Forventet impact

- At Danmark udvikles på en bæredygtig måde med synergi mellem flere arealanvendelser
- At Danmark står i en styrket position ift. dataunderstøttelse af den offentlige forvaltning
- At samarbejde mellem både offentlige, virksomheder og private aktører styrkes.

Dato: 26. juni 2024

Sags ID: SAG-2024-02393
Dok. ID: 3473190

E-mail: LIHV@kl.dk
Direkte: 3370 3711

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

www.kl.dk
Side 8 af 8